

Relacja z konferencji „From Morals to the Macabre in Translation for Children”

W dniach 4–5 kwietnia 2018 roku w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja „From Morals to the Macabre in Translation for Children” zorganizowana przez tamtejszy Uniwersytet Pedagogiczny. Wydarzenie skupiło przedstawicieli wielu kultur i języków, prowadzących badania literatury dla dzieci i młodzieży oraz jej przekładu. Czterdzieści sześć referatów zostało wygłoszonych przez badaczy z Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Węgier, Chorwacji, Finlandii, Chin, Japonii, Grecji, Włoch, Hiszpanii oraz licznych ośrodków uniwersyteckich Polski. Instytut Skandynawistyki UG reprezentowała Hanna Dymel-Trzebiatowska z referatem *The dilemma of double address. Polish translations of proper names in Tove Jansson’s Moomin books*. Zaprezentowane tematy, postawione tezy i wykorzystane modele metodologiczne, a także dyskusje prowadzone zarówno bezpośrednio po wykładach, jak i w kularach były dowodem na to, że ten kierunek badań translatorycznych rozwija się i cieszy rosnącą popularnością.

Iskrą, która wywołała temat spotkania, była 160. rocznica polskiego przekładu klasyka dziecięcej literatury niemieckiej – książki obrazkowej pt. *Der Struwwelpeter*¹ Heinricha Hoffmana (1845). Ta kontrowersyjna i niezwykle popularna pozycja została przetłumaczona na wiele języków i doczekała się licznych adaptacji i trawestacji, stając się jednym z najbardziej znanych utworów w kulturze Zachodu. Część referatów dotyczyła zatem właśnie tego utworu, jednak w wielu wystąpieniach podjęto dyskusje wokół tematyki przekładu ujętego z szerszej perspektywy, omawiając zarówno tłumaczenia tradycyjnych baśni (np. braci Grimm, Hansa Christiana Andersena, Charles’a Perrault), jak i utworów współczesnych (np. Roalda Dahla, Stanisława Lema czy Tove Jansson). Prelegenci na podstawie wyselekcjonowanego korpusu materiałowego zastanawiali się nad ideologizacją tłumaczeń, ewolucją norm translacyjnych, przekładem treści tabuizowanych oraz wpływem podwójnego odbioru zarówno na proces przekładu, jak i teorię przekładu dla dzieci. Tematem, który wyraźnie zyskał ostatnio na popularności, okazał się ikonotekst.

Jednym z czołowych gości konferencji była prof. Riitta Oittinen z Finlandii, której wykład plenarny pt. *On the Multimodality of Translating Picturebooks. Excerpts*

---

¹ Pierwsze polskie wydanie ukazało się w 1858 r. i nosiło tytuł *Złota różyczka. Czytajcie dzieci, uczcie się, jak to niegrzecznym bywa źle*, zaś kolejne z 2017 r. zatytułowano *Piotruś Rozczochrańiec. Wesołe historyjki i zabawne rysunki Heinricha Hoffmanna*.

from a Transaltor's Diary otworzył obrady. Uczona, należąca do grona najpopularniejszych badaczy przekładu literatury dla dzieci i młodzieży na świecie, zyskała swą wysoką pozycję głównie za sprawą monografii z roku 2000 pt. *Translating for Children*. Praca ta przez niektórych postrzegana jest jako przełomowa dla „wyemancypowania się” tej odnogi badań, które nierazko określane są dziś odrębnym terminem (np. angielskie CLTS – Children's Literature Translation Studies czy polska Translatoryka Literatury Dziecięcej).

Wykład prof. Oittinen nawiązał bezpośrednio do jej najnowszej, wydanej przez Routledge monografii *Translating Picturebooks. Revoicing the Verbal, the Visual, and the Aural for a Child* (2018), której współautorkami są Anne Ketola i Melissa Garavini. Pierwsza część prezentacji stanowiła wprowadzenie do zagadnienia poprzez zarysowanie charakterystyki i specyfiki książki obrazkowej jako odrębnego gatunku i medium, z jej szerokim spektrum genologicznych subkategorii oraz transformacjami na skutek postępującej hybrydyzacji i digitalizacji. Sygnalizowana w tytule wystąpienia multimedialność tej formy artystycznej polega na wykorzystaniu w niej trzech równoległych trybów komunikacji: werbalnego, wizualnego oraz oralnego. Badaczka wskazała na ich symultaniczność oraz akcentowała istotę głośnego czytania, na którą powinno się zwracać szczególną uwagę podczas procesu przekładu. Oittinen podkreśliła swą nieustającą fascynację Michailem Bachtinem, którego prace stały się zarówno inspiracją dla książki *Translating for Children*, jak i odcisnęły na niej znaczne piętno. Bachtinowski koncept dialogowości nadal jest wykorzystywany przez badaczkę interpretującą przekład książki obrazkowej jako wielopoziomowy, wieloaspektowy i polifoniczny proces, w którym partycypują głosy autora, ilustratora, tłumacza, wydawcy oraz różnych czytelników: dzieci i dorosłych. Oittinen wielokrotnie wspominała o wieloadresowości literatury dziecięcej, wskazując, iż obok ikonotekstu jest to dziś jeden z ważniejszych problemów, któremu muszą stawić czoła tłumacze i badacze przekładu dla najmłodszych.

Drugim elementem krakowskiej konferencji, który podkreślił obecność Riitty Oittinen, były jej ilustracje. Badaczka jest bowiem również utalentowaną artystką, która między innymi zilustrowała jedno z wydań fińskiej *Alicji w Krainie Czarów* Lewisa Carolla. Wystawa właśnie tych bardzo oryginalnych, symbolicznych wizerunków w formie plakatów została otwarta pierwszego dnia konferencji w siedzibie Katedry Dydaktyki Przekładu Uniwersytetu Pedagogicznego przy ulicy Karmelickiej. Obok wybranych obrazów umieszczono odpowiadające im teksty w kilku polskich tłumaczeniach, ukazując otwartość na interpretację tego klasyka literatury dziecięcej, jednocześnie idealnie wpisując się w ducha konferencyjnych obrad. Jedno z owych tłumaczeń wykonała prof. Elżbieta Tabakowska, która była gościem honorowym i moderowała pierwszą plenarną sesję.

„From Morals to the Macabre in Translation for Children” to niezwykle udana i ważna konferencja, na której frekwencja dowiodła dużego zainteresowania tema-

tem tak wśród badaczy, jak i słuchaczy. Jej przebieg w dużej mierze naznaczony był obecnością fińskiej badaczki, która między innymi utorowała drogę rozwojowi teorii przekładu dla dzieci i młodzieży. Wartym podkreślenia jest fakt, że Skandynawia nie tylko może poszczycić się wybitną literaturą dla tych grup wiekowych, ale też jej badaniami, w tym przekładu, które cieszą się międzynarodową popularnością i postrzegane są jako kluczowe.

Hanna Dymel-Trzebiatowska
Uniwersytet Gdański